

CYFARFOD	PWYLLGOR ARCHWILIO.
DYDDIAD	6, MAI , 2014.
TEITL	ADOLYGU CYFANSODDIAD Y CYNGOR.
PWRPAS YR ADRODDIAD	ADRODD WRTH Y PWYLLGOR AM WAITH Y GWEITHGOR.
AWDUR	CYNGHORYDD MICHAEL SOL OWEN, CADEIRYDD Y GWEITHGOR.
SWYDDOG CYSWLLT	DILYS PHILLIPS, SWYDDOG MONITRO.

1. Cyflwynodd y Gweithgor adroddiad interim i'r Pwyllgor ar yr 20^{fed} o Chwefror yn egluro ei waith. Ar y pryd rhagwelwyd y byddai yr adolygiad o'r Cyfansoddiad yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor Llawn ar y 1^{af} o Fai, ac felly rhoddwyd awdurdod i'r Gweithgor i adrodd yn uniongyrchol i'r Cyngor.
2. Ers hynny mae wedi dod yn amlwg na fydd digon o amser yng nghyfarfod y Cyngor ar y 1^{af} o Fai i drafod y Cyfansoddiad ac y bydd felly yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor Llawn dilynol ar y 17^{eg} o Orffennaf. Mae hyn yn rhoi cyfle i'r Gweithgor adrodd i'r Pwyllgor ar ei waith ac i gael cymeradwyaeth y Pwyllgor i'w argymhellion.
3. Sefydlwyd y Gweithgor i ymgymryd â'r gwaith manwl o adolygu'r Cyfansoddiad a phenodwyd 7 aelod o'r Pwyllgor arno sef y Cyngorwyr Michael Sol Owen; Trefor Edwards; John Pughe Roberts; Gethin Glyn Williams; Dafydd Meurig; Dilwyn Morgan a Robert Wright.
4. Y rheswm dros adolygu'r Cyfansoddiad ydi i geisio cyflwyno Cyfansoddiad sydd ar ffurf safonol i holl gynghorau Cymru ac sydd yn symlach i'w ddarllen na'r un presennol. Mae angen gwneud rhai newidiadau oherwydd bod y ddeddfwriaeth yng Nghymru yn dra gwahanol erbyn hyn i ddeddfwriaeth yn Lloegr ac mae cyfle i gael Cyfansoddiad safonol oherwydd bod bob Cyngor yng Nghymru erbyn hyn yn gweithredu cyfundrefn Arweinydd a Chabinet. Disgwylir y bydd pob Cyngor yn ei dro yn mabwysiadu'r Cyfansoddiad safonol newydd.

5. Er bod y Cyfansoddiad ar ffurf sydd yn safonol ac yn gyson ar draws Cyngorau Cymru, mae cyfle i gael rhai amrywiadau lleol arno. Mae'r Gweithgor wedi ceisio cadw at drefniadau llywodraethu presennol y Cyngor lle bynnag bo modd a chadw maint y newidiadau i'r lleiafswm. Mae ffurf y Cyfansoddiad newydd yn wahanol iawn i'r ffurf bresennol ond nid yw'r newidiadau o sylwedd yn niferus.
6. Wrth ymgymryd a'r dasg o adolygu'r Cyfansoddiad aeth y Gweithgor ati i edrych yn fanwl ar adrannau penodol, e.e. yr adran yn ymwneud a'r Cyngor Llawn, yr adran yn ymwneud a'r Cabinet, a.y.b., gan ymgynghori gyda'r cyrff perthnasol ar unrhyw newidiadau. Felly, er enghraifft, wrth drafod yr adran yn ymwneud a'r Pwyllgorau Craffu, fe ymgynghorwyd â'r Fforwm Cadeiryddion Craffu, wrth adolygu'r rhan yn ymwneud â'r Cabinet, ymgynghorwyd gyda'r Cabinet ei hun, a.y.b. Yn ogystal â hyn gwnaed ymdrech i godi ymwybyddiaeth holl aelodau'r Cyngor o'r adolygiad drwy gyflwyniadau yn y Fforymau Ardal. Anfonwyd crynodeb o'r prif newidiadau i'r holl aelodau gan wahodd unrhyw sylwadau ac fe adroddir ar lafar i'r pwyllgor ar y sylwadau fydd wedi dod i law.
7. Mae crynodeb o'r prif newidiadau i'w gael yn yr atodiad. Fe welir ei fod yn canolbwyntio ar chwech adran benodol o'r Cyfansoddiad, sef Adran 4 - Y Cyngor; Adran 5 - Y Cabinet; Adran 7 - Y Pwyllgorau Craffu; Adran 15 - Rheolau Gweithdrefn y Gyllideb ar Fframwaith Bolisi; Adran 19 - Protocol Cynllunio ac Adran 21 - Protocol Cyswllt Aelod-Swyddog. Mae'r adrannau cyflawn wedi eu hatodi i'r adroddiad hefyd.
8. Yn ogystal, yn y crynodeb, mae dau fater ychwanegol y mae'r Gweithgor wedi rhoi sylw iddynt. Y cyntaf ydi cyfundrefn ddeddfwriaethol newydd ar gyfer penderfynu ar gynigion i ad-drefnu ysgolion. Dan yr hen gyfundrefn gyfreithiol, pan oedd y Cabinet, yn dilyn ymgynghoriad statudol wedi dod i benderfyniad ynglŷn ag ad-drefnu ysgolion, byddai yn cyhoeddi rhybudd cyhoeddus, ac os byddai gwrthwynebiad i'r bwriad o fewn cyfnod penodol byddai'r mater yn mynd at Lywodraeth Cymru am benderfyniad terfynol. Dan y trefniadau newydd bydd y penderfyniad terfynol yn dod yn ôl i'r awdurdod lleol, ac argymhelliad y Gweithgor ydi mai'r Cabinet yw'r corff priodol i gymryd y penderfyniad hwn yn hytrach na'r Cyngor Llawn neu Banel Adolygu Lleol. Mae hyn yn rhoi'r cyfrifoldeb yn ei gyfanrwydd ar y Cabinet yn hytrach na'i rannu rhwng dau gorff.

9. Yr ail fater ydi rôl y Pwyllgor Apelau Cyflogaeth. Yn dilyn trafodaeth yn y pwyllgor y casgliad oedd bod angen cyflwyno newidiadau i'r ffordd yr ymdrinnir ag apeliadau gan staff ond ei bod yn bwysig cadw rôl yr aelod etholedig yn y broses. Er mwyn sicrhau y gwneir y defnydd gorau o adnoddau a chael y trefniadau mwyaf hyblyg ac ymatebol, argymhelliad y Gweithgor ydi y dylid dirprwyo'r cyfrifoldeb am apeliadau gan staff i banel fyddai'n cynnwys un aelod o'r Pwyllgor Apelau Cyflogaeth, Cyfarwyddwr Corfforaethol ac Ymgynghorydd Adnoddau Dynol. Argymhellir cadw y pwyllgor er mwyn cymryd rôl strategol trosolwg a lledaenu ymarfer da mewn materion yn ymwneud hefo ymddygiad staff. Mae'r newidiadau arfaethedig wedi derbyn sêl bendith gan yr Undebau.

10. Gofynnir i'r Pwyllgor :-

- (a) gymeradwyo argymhellion y Gweithgor ynglŷn â'r newidiadau i'r Cyfansoddiadyn unol â'r argymhellion yn yr atodiad;
- (b) argymhell y Cyfansoddiad newydd i'r Cyngor Llawn ar 17, Gorffennaf.

Adolygu'r Cyfansoddiad – Crynodeb o'r prif newidiadau.

Y prif newid rhwng y Cyfansoddiad newydd a'r un presennol ydi ei arddull. O'r herwydd mae cymharu cymal wrth gymal yn amhosib. Isod fe welir crynodeb o'r prif newidiadau i'r Cyfansoddiad gan gyfeirio at yr adran berthnasol yn y Cyfansoddiad newydd.

Adran o'r Cyfansoddiad	Y Cyfansoddiad newydd	Y Cyfansoddiad Presennol.
Adran 4	Y Cyngor.	
4.13.2	Cyfyngir hyd cyfarfodydd o'r Cyngor Llawn i 4 awr, gyda disgresiwn i'r Cadeirydd i ganiatáu rhagor o amser.	Nid oes darpariaeth gyffelyb yn y Cyfansoddiad presennol.
4.18	Caniateir cwestiynau gan y cyhoedd mewn cyfarfodydd o'r Cyngor Llawn, gydag amodau.	Mae darpariaeth debyg yn y Cyfansoddiad presennol, ond nid yw wedi ei gweithredu.
4.20	Os yw'r rhybudd perthnasol wedi ei roi, bydd cynigion i'r Cyngor Llawn yn cael eu trafod ar y diwrnod.	Mae'r rheol sy'n mynnu bod cynigion yn cael eu cyfeirio i bwyllgor oni bai bod y Cyngor yn pleidleisio i'w trafod yn cael ei diddymu.
4.20.4	Rhaid i gynnig i ddiswyddo'r Arweinydd gael ei lofnodi gan 20% o aelodau'r Cyngor.	Nid oes darpariaeth gyffelyb yn y Cyfansoddiad presennol.
4.23	Gall yr Arweinydd alw trafodaeth gyffredinol ar gyflwr y sir.	Mae'r rheol y gellir trafod pwnc penodol ymhob cyfarfod o'r Cyngor yn cael ei ddiddymu.
Adran 5	Y Cabinet.	
5.4	Nodir swyddogaethau penodol ar gyfer dirprwy Arweinydd.	Nid oes darpariaeth ar gyfer dirprwy Arweinydd yn y Cyfansoddiad presennol.
5.9.5	Rhoddir pwerau i swyddogion statudol fynnu bod materion yn cael eu trafod gan y Cabinet.	Nid oes darpariaeth gyffelyb yn y Cyfansoddiad presennol.

Adran 7	Y Pwyllgorau Craffu.	
7.7	Mae hawl i benodi hyd at 2 aelod cyfetholedig, heb bleidlais, ar bob pwyllgor craffu.	Nid yw'r nifer o aelodau cyfetholedig posib wedi ei nodi yn y Cyfansoddiad presennol.
7.18	Mae gofyn i aelodau sy'n dymuno cynnwys eitemau ar raglen Pwyllgor Craffu roi o leiaf 7 diwrnod o rybudd.	Nid yw'r Cyfansoddiad presennol yn nodi pa gyfnod rhybudd sydd ei angen.
7.25	Rhoddir cyfyngiad ar sawl penderfyniad o eiddo'r Cabinet y mae gan bwyllgor neu aelod hawl i'w alw i mewn i'w graffu o fewn cyfnod penodol. (Mae Galw i Mewn yn golygu proses ffurfiol sy'n atal y Cabinet rhag gweithredu hyd y bydd y Pwyllgor Craffu wedi ystyried y mater).	Diddymir y rheol yn y Cyfansoddiad presennol na ellir galw mater i mewn oni bai ei fod yn groes i gyfraith neu broses.
7.28	Y Cadeiryddion fydd yn penderfynu pa bwyllgor sy'n ymdrin â mater sy'n disgyn oddi fewn cylch gorchwyl mwy nag un pwyllgor.	Mae'r Cyfansoddiad presennol yn nodi fod materion oddi fewn i gylch gorchwyl mwy nag un pwyllgor yn cael eu trafod yn y ddau bwyllgor.
7.29 ac atodiadau 1-3	Rhoddi canllawiau manwl i gynghorwyr ar sut i weithredu'r drefn "galwad gan gynghorydd i weithredu" sy'n caniatáu i aelod ddod â mater yn ymwneud a'i ward i sylw pwyllgor craffu os yw wedi methu ei ddatrys mewn unrhyw ffordd arall.	Nid oes darpariaeth gyffelyb yn y Cyfansoddiad presennol.
Adran 15	Rheolau Gweithdrefn y Gyllideb a'r Fframwaith Bolisi.	
15.1	Diben y rheolau yma ydi egluro'r berthynas rhwng cyfrifoldebau'r Cyngor i sefydlu cyllideb a mabwysiadu rhai cynlluniau oddi fewn i'r fframwaith bolisi (e.e. y Cynllun Strategol) a hawliau'r Cabinet i weithredu a blaenoriaethu oddi fewn i'r gyllideb a'r fframwaith bolisi.	Nid yw'r rheolau yma wedi eu cynnwys yn y Cyfansoddiad presennol.

15.2	Y broses ar gyfer datblygu fframwaith bolisi ydi fod y Cabinet yn cyflwyno argymhelliad i'r Cyngor; os oes aelod yn dymuno cyflwyno gwelliant iddo yn y Cyngor rhaid rhoi diwrnod o rybudd; os yw'r Cyngor yn gwrthod argymhelliad y Cabinet mae gan yr Arweinydd hawl i wrthwynebu a'i anfon yn ôl i'r Cyngor am benderfyniad terfynol.	Gweler uchod.
15.3	Y broses ar gyfer sefydlu cyllideb ydi fod y Cabinet yn ymgynghori ar ei gynigion cychwynol (hefo'r Pwyllgor Archwilio ymysg eraill) ac ar derfyn yr ymgynghoriad ei fod yn cyflwyno ei gynigion terfynol i'r Cyngor i benderfynu arnynt.	Gweler uchod.
15.4 – 15.8	Mae gweddill y rheolau yn ymdrin â'r broses i'w dilyn os ydi penderfyniadau'r Cabinet yn groes i'r Gyllideb neu'r Fframwaith polisi.	Gweler uchod.
Adran 19	Protocol Cynllunio	
(19).3.5	Ychwanegwyd cymal i'w gwneud yn eglur nad oes gan aelod sydd â buddiant hawl i weithredu fel aelod lleol ond gall ofyn i aelod arall gymryd y rôl o gynrychioli etholwyr yr ardal.	Nid oedd hyn yn eglur yn y Cyfansoddiad presennol.
(19).6	Mae'r cymal newydd yn dilyn canllawiau'r Ombwdsmon ar rag-benderfynu, yn sgil newid yn y gyfraith.	Mae'r Cyfansoddiad presennol yn seiliedig ar y gyfraith fel ag yr oedd.
Adran 21	Protocol Cyswllt Aelod - Swyddog	
21.5 a 21.7	Disgrifiad o rolau aelodau a swyddogion wedi ei gynnwys.	Dim disgrifiad cyffelyb yn y Cyfansoddiad presennol.
21.14	Eglurhad o'r cyfyngiad ar weithgarwch gwleidyddol swyddogion.	Eglurhad manwl ddim wedi ei gynnwys yn y Cyfansoddiad presennol.

Materion ychwanegol

<p>Cynigion ad-drefnu ysgolion</p>	<p>Rhoi'r cyfrifoldeb o benderfynu'n derfynol ar gynigion i ad-drefnu ysgolion i'r Cabinet. Hwn ydi'r penderfyniad sydd angen ei wneud ar ddiwedd y broses pan fydd y cyfnod gwrthwynebu yn dilyn cyhoeddi rhybudd ffurfiol wedi dod i ben.</p>	<p>Mae hwn yn ddarpariaeth newydd oherwydd newid mewn deddfwriaeth. Cyn hyn y Gweinidog perthnasol oedd yn gwneud y penderfyniad terfynol os oedd gwrthwynebiadau, a'r Cabinet yn ei wneud os nad oedd gwrthwynebiadau.</p>
<p>Apeliadau gan staff a rôl y Pwyllgor Apelu Cyflogaeth</p>	<p>Dirprwyo apeliadau gan staff i banel sy'n cynnwys un aelod etholedig (o'r Pwyllgor Apelu Cyflogaeth), Cyfarwyddwr Corfforaethol ac ymgynghorydd Adnoddau Dynol.</p> <p>Newid cylch gorchwyl y Pwyllgor Apelu Cyflogaeth i gymryd trosolwg strategol o safonau ymddygiad staff a hyrwyddo ymarfer da ymysg rheolwyr.</p>	<p>Ar hyn o bryd mae pob apêl yn mynd gerbron y Pwyllgor Apelu Cyflogaeth o 7 aelod. Nid oes unrhyw gorff yn ymgymryd a'r rôl strategol o ledaenu ymarfer da.</p>